

ISSN 1561-1264 (PRINT)

ISSN 2664-5998 (ONLINE)

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ

Філософія

ВИПУСК 1(47) 2021

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

Засновник: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ № 1 (47) 2021

ISSN 1561-1264 (Print)

ISSN 2664-5998 (Online)

Key title: Naukove пізнання. Metodologiâ ta tehnologiâ

Abbreviated key title: Nauk. пізнання, Metodol. tehnol.

Variant title: Naukove пізнання: metodologiâ ta tehnologiâ

*Журнал зареєстрований
26 червня 2010 р.
Міністерством юстиції
України № 17195-5965 Р.*

*Журнал виходить
4 рази на рік і є фаховим
(категорія «Б»)
зі спеціальності
033. Філософія
відповідно до Наказу
МОН України
від 02.07.2020 № 886
(додаток 4).*

*Рекомендовано
до друку вченою радою
Університету Ушинського,
протокол № 9
від 25.02.2021 р.*

*Друковані матеріали
виражають позицію автора,
яка не завжди поділяється
редакційною колегією.*

*Статті у виданні
перевірені на наявність
плагіату за допомогою
програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від
польської компанії Plagiat.pl.*

*Передрук матеріалів
здійснюється за умови
обов'язкового посилання
на «Наукове пізнання:
методологія
та технологія».*

Редакційна колегія

Петінова Оксана Борисівна, головний редактор, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

Балашенко Інна Валеріївна, відповідальний секретар, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

Атаманок Зоя Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

Бліхар В'ячеслав Степанович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та політології (Львівський державний університет внутрішніх справ).

Борінштейн Євген Русланович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

Добролюбська Юлія Андріївна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та методології науки (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

Єршова-Бабенко Ірина Вікторівна, доктор філософських наук, професор кафедри мистецтвознавства та загально-гуманітарних дисциплін (Міжнародний гуманітарний університет).

Златица Плашієнкова, PhD, доктор філософії, філософський факультет (Університет Каменського в Братиславі, Словаччина).

Окорокова Віра Вікторівна, доктор філософських наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

Орленко Ірина Миколаївна, завідувач Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»).

Романенко Сергій Степанович, кандидат філософських наук, в. о. доцента кафедри спортивних ігор (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

Халапсіс Олексій Владиславович, доктор філософських наук, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ).

Цибра Микола Федорович, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

Юшкевич Юлія Сергіївна, кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології (Одеський національний економічний університет).

УДК 130.2

Поправко Ольга Вікторівна

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук
Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
пр. Богдана Хмельницького 18, Мелітополь, Запорізька область, Україна
ORCID ID: 0000-0002-4765-2300

Тараненко Галина Григорівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук
Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
пр. Богдана Хмельницького 18, Мелітополь, Запорізька область, Україна
ORCID ID: 0000-0002-4334-3981

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДИНАМІКА СВЯТА В КУЛЬТУРІ МОДЕРНУ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-СМИСЛОВИЙ ВИМІР

Статтю присвячено осмисленню функціонально-смислового потенціалу свята в модерній культурі. Святкова культура зазнавала змін на всіх етапах історичного розвитку людства, однак найбільш динамічним періодом її трансформації стала культура модерну, в межах якої відбувається перехід від традиції до новацій, коли традиційні ціннісно-смислові конструкти наповнюються новим змістом.

Вихідним положенням дослідження стало усвідомлення свята як символічної форми культури. Проведений аналіз джерел етнографічного та історичного характеру доводить зв'язок свята не лише з типом соціальних відносин, а й зі світоглядними установками людини, що дає підстави розглядати його крізь призму людських цінностей, потреб та інтересів.

Автори аналізують нові святкові форми, формування яких зумовлене соціальними потребами, пов'язаними з процесами індустріалізації та урбанізації. Саме ці процеси суттєво вплинули на трансформацію святкової культури та її конструктивного потенціалу, відбулися зміни у структурі функціонального діапазону свята (більшої значущості набувають ідеологічна, розважальна, рекреативна та видовищна функції), посилились тенденції до диференціації святкової культури (в її межах відокремились професійні (трудова) й масові (народні) свята), посилюється раціональний складник в організації святкових дійств.

Результати дослідження засвідчують, що святкова культура зазначеного періоду стає більш різноманітною та багатовимірною, проникає в різні сфери соціального життя людини, але сфера її власне культууроформувального впливу поступово звужується. Це стосується її ролі в структуруванні хронотопу культури та в смислопокладанні. Свято втрачає характерну для традиційної культури монополію на покладання й трансляцію сакральних смислів, передання та збереження особливо значущої для культури й суспільства інформації, заповнення та наповнення вільного часу людини, звужує сферу реалізації художньо-естетичного потенціалу.

У висновках автори зазначають, що потреба у святі є комплексною, фундаментальною й атрибутивною для людини, а тому вимагає детального вивчення й осмислення. Культура модерну є лише першою сходинкою у трансформації конструктивного потенціалу свята як символічної форми культури. Це зумовлює необхідність подальших досліджень із цієї теми.

Ключові слова: свято, святкова культура, символічна форма культури, культура модерну, трансформації, конструктивний потенціал.

Вступ. Дослідження процесів соціокультурної трансформації завжди привертало увагу вчених. Важливим у цьому контексті постає завдання вивчення змін, які відбуваються у святковій культурі, оскільки вона є одним із важливих елементів соціального й культурного буття людини. Святкова культура є дієвим механізмом солідаризації суспільства, адже через цінності,

які вона транслює, відбувається включення індивіда як у структуру соціуму, так і в його культуру [7, с. 124]. У такий спосіб відбувається формування національних, культурних, релігійних, корпоративних і навіть сімейних моделей, спрямованих на самоідентифікацію людини, суспільства й держави. Це особливо актуально для нашого сьогодення, однією з ознак якого є криза святкової культури, що стала результатом девальвації загальноприйнятих суспільних цінностей і звичних орієнтирів. Виражається ця криза у ставленні як до самого феномену свята, так і до конкретних святкувань.

Мета та завдання. Щоб зрозуміти специфіку процесів, які відбуваються сьогодні у святковій культурі, і знайти шляхи подолання кризи, треба звернутись до подібних ситуацій минулих епох. Це зумовило мету нашої статті – дослідити трансформацію функціонально-сміслових виявів свята в культурі модерну.

Теоретичною базою нашого дослідження стали матеріали етнографічного та історичного характеру, які дали можливість детально вивчити святкову культуру зазначеного періоду. Так, традиційні селянські свята й аграрні традиції були всебічно розглянуті Т. Бернштам, М. Громико, В. Пропп, І. Шангіна, В. Соколовою, а міська святкова культура висвітлена у працях Л. Анохіна, О. Будіна, М. Заковича, О. Левінсона, А. Некрилової, Вагомий доробок склали праці В. Брудного, Я. Белоусова, Д. Угриновича, М. Заковича, в яких свято осмислюється як історико-філософська категорія і вивчається в комплексі з такими явищами, як традиції, обряди, ритуали. Функціональне значення свят різних епох у своїх працях дослідили М. Бахтін, А. Піотровський, А. Беніфанд, Д. Генкін, А. Мазаєв, К. Жигульський, Д. Угринович. Власне бачення функцій свята як феномену культури пропонують Т. Ванченко, С. Герасімов, І. Гужова, Л. Лаптева, М. Литвинова, М. Медведєва, І. Проніна та ін. Вони акцентують увагу переважно на соціальному вимірі функціонального діапазону свята і не враховують інші аспекти. Однак у сутнісних характеристиках свята у загальному вигляді досягається сутність культурного буття, часу, простору, колективності. Тобто свято є носієм культурності, антропності й соціальності, взятих у їх цілісності й суттєвості. Саме тому осмислення його функціонально-сміслових виявів має здійснюватися з урахуванням конкретно-історичної специфіки.

Результати. Вихідним положенням нашого дослідження є усвідомлення свята як символічної форми культури, згідно з якою його поліфункціональність виявляється з погляду не тільки ідеально-типового діапазону функцій, а й історичних змін у їх номенклатурі, змісті та конфігурації. Символічне відображення – це завжди погляд на світ крізь призму людських цінностей, потреб, інтересів [10, с. 78]. Отже, з плином часу, зі зміною способу культурного життя людини змінюється статус свята в її соціокультурному бутті, характер і зміст святкової культури, характер культури святкування і сам конструктивний потенціал свята. Цей процес є частиною загальних трансформацій, які відбуваються в культурі під впливом різноманітних факторів: змін соціально-економічних умов життя, політичного ладу, змін у суспільній свідомості та світогляді людей, що виражається в змінах системи цінностей.

Своєрідним «рубіконом» для функціонування свята став перехід від домодерної культури до культури модерну. Домодерна культура є цілком традиційною, аграрною, сакралізованою [12, с. 364]. Саме в її межах зароджується свято з усією визначеністю своїх сутнісних характеристик, знаково-семіотичних засобів і основних функцій. Навіть переходи від архаїчної культури до культури ранніх цивілізацій, від язичницької культури до християнської кардинально не змінили базових характеристик свята як символічної форми культури, оскільки всі вони належали до одного культурного типу й сакральні смисли були для них визначальними та наскрізними. Святкова культура в зазначених культурних типах також була пронизана сакральними смислами, які були для неї системоутворювальними, й орієнтована на символічне відтворення вже набутих, традиційно освячених смислів і цінностей. Тут традиції мали стійкий пріоритет над інноваціями.

Безумовно, у межах традиційних культурних типів святкова культура зазнавала змін. Однак кардинальні зрушення у ній розпочинаються у добу модерну. В її межах з'являється новий тип культурної орієнтації – спрямованість на постійне відтворення нового й підпорядкування

традиційних ціннісно-сміслових структур новим змістам і формам [12, с. 457]. У зазначений період відбувається перехід від аграрного суспільства до індустріального, інтенсифікуються процеси урбанізації, секуляризації, формування національних держав, становлення й розвиток масової культури. Ці процеси знайшли своє відображення й у святковій культурі, хоча її конструктивний потенціал змінився не стільки змістовно, скільки структурно. Більшої значущості почали набувати ідеологічна, розважальна, рекреативна, видовишна функції.

Підсилення ідеологічної функції зумовлене тим, що держава почала більш активно втручатись у конституювання святкової культури, здійснюючи щодо свят протекціоністську політику [9, с. 163]. При цьому переслідувалось кілька цілей: укріплення державної влади, підведення під неї необхідної історичної традиції, знаходження підтримки серед народних мас, консолідації суспільства. М. Закович, аналізуючи святкову культуру новітньої доби, зазначає, що однією з найважливіших сторін протекціоністської політики панівних кіл щодо свят є практика виокремлення з усього різноманіття звичних свят неробочих днів. Вибір дат цих державних свят багато в чому відбиває риси суспільного ладу. При цьому державне свято, як правило, успадковує традиційні звичаї створення в цей день атмосфери згоди і єднання [3, с. 96].

Тривалий час (поки не відбулося відокремлення церкви від держави) державні свята узгоджувалися з церковними і використовували їх символічний потенціал. Показовим тут може бути приклад офіційного календаря Російської імперії, який до початку ХХ століття включав і церковні свята, і «царські» дні (святкування днів народження та тезоіменин імператора та імператриці, днів сходження на престол, коронації), і пам'ятні дати та ювілеї, пов'язані з історією російської держави. І. Шангина так характеризує тогочасну святкову культуру: «у Російській імперії склався особливий ритуал святкування врочистих дат і цивільних свят, що традиційно містив обов'язкову церковну й світську частини церемоніалу, що часом займали два-три дні: богослужіння й літургія з ходою або хресною ходою, урочисті засідання й бали в Шляхетних зборах, грандіозні маскаради, народні гуляння, феєрверки й т. ін. Особливо врочисто святкувалися пам'ятні дати та ювілеї, пов'язані з історією Російської держави й економічною діяльністю міст» [11, с. 117].

На трансформацію святкової культури та її конструктивного потенціалу суттєво вплинули процеси індустріалізації та урбанізації. Вони, з одного боку, посилили тенденції диференціації святкової культури, відокремлення в її межах професійних (трудових) і масових (народних) свят, з іншого – сприяли послабленню традиційної, аграрно-календарної та релігійно-міфологічної її основи, а також підсиленню раціонального складника в організації святкових дійств замість ритуально-обрядової. У трансформації святкової культури цього періоду можна виявити певний парадокс: вона стає більш різноманітною та багатовимірною, проникає в різні сфери соціального життя людини, але сфера її власне культуроформувального впливу поступово звужується. Це стосується її ролі в структуруванні хронотопу культури та в смислопокладанні, що зумовлено локалізацією сакрального складника свята в межах церковних (релігійних) свят, де цей складник представлено в «чистому» вигляді зі збереженням наскрізної та визначальної ролі. В інших різновидах свята вона представлена переважно як момент сакралізації, підпорядкований іншим структуроформувальним для нього символічним сенсам. Така трансформація була викликана як загальними процесами секуляризації модерної культури, так і переосмисленням домінанти в компаративній парі «свято – будні», де індустріальне суспільство розставляє вже інші акценти. Особливо яскраво це простежується в протестантських країнах, оскільки протестантизм не святу, а повсякденній трудовій діяльності надає сакрального сенсу, розглядаючи працю як мирську аскезу, як шлях спасіння. Крім того, структурування соціального часу стає більш складним, ніж це було в домодерній культурі. У структурі соціального часу самостійного статусу набувають вихідні як дні відпочинку, позбавлені будь-якого сакрального сенсу, а доля вільного часу в повсякденному житті постійно зростає [13, с. 75].

Описані трансформації відбувались досить повільно й поступово, когерентно до темпів індустріалізації та урбанізації, які по-різному відбувались у різних країнах. Однак для становлення нового типу святкової культури вирішальне значення мав не сам рівень урбанізації, а те,

наскільки якісними були відмінності між містом та селом, які могли б модифікувати ціннісну систему, щоб можна було говорити про появу нового типу індустріальної культури. Процес становлення нового типу індустріальної культури гальмувався тим, що більшість міст були не стільки індустріальними, скільки аграрно-індустріальними, адже селянин, який відправлявся на заробітки до міста, був прив'язаний до села не тільки родиною, що залишилася там, а й зобов'язаннями перед громадою. Міські низи в цей період становили спільноту, що мала складну соціальну структуру. Найбільш численними групами в межах цієї спільноти були селяни-мігранти й небагаті міщани (прикажчики, дрібні торговці, господарі ремісничих закладів, дрібні службовці). Майже всі мігранти із села концентрувались у земствах, що призводило до концентрації традиційної селянської ціннісної системи, способу життя й соціального вигляду сільського жителя в місті, а також до своєрідної культурної експансії традиційного селянського менталітету. Інститут земств у містах і зв'язок із сільською громадою значно ускладнювали зміну ціннісної системи прошарку сільських мігрантів.

Багатолюдні міські свята традиційно були частиною міського побуту, але вони майже повністю копіювали селянську традицію. Зазвичай у містах, як і в селах, свята й гуляння були прив'язані до сезонно-календарного циклу польових робіт і великих церковних свят [8, с. 43]. Після того, як побут міста й села почав принципово різнитись, змінився й характер традиційних землеробських свят у міських умовах. Індустріальне місто нівелює основні риси селянського свята, зокрема його сувору регламентацію й обрядовість. У місті змінюється склад учасників свята, оскільки, по-перше, соціальний розподіл в індустріальному місті значно різноманітніший, ніж у селі, по-друге, на міському святі зустрічались не тільки представники різних станів, а й різних місцевостей та національностей. Останній момент призводив до «розмивання» етнічного виміру святкової культури міста. Поступово в умовах промислового міста складаються такі форми святкових розваг, веселощів і врочистих церемоній, які все більше відриваються від своєї традиційної первісної основи й пристосовуються майже до будь-якої форми святкування. Руйнується соціальна, а потім і культурна єдність святково-обрядового життя міста й села.

Доля свят у місті й сільській місцевості складалася по-різному, чому значно сприяла їх календарна приуроченість, а також особливості механізму формування нових свят у міському й сільському середовищі. У місті, схильному до свят світського характеру, переважала орієнтація на новації, а в сільському середовищі – на традицію. Більшість нових державних і міських свят у селах майже не були відомі. Календарні ж і православні свята широко відзначалися жителями міст [6, с. 172].

У міській святковій культурі поширювались народні гуляння – тогочасні праобрази сучасних масових свят і видовищ. Як зазначає О. Левінсон, «гуляння були помітним явищем вітчизняної культури XVIII–XIX століть, їх намагались відродити у 20-ті роки, а тепер вони знову викликають інтерес у широкій громадськості й серед різних спеціалістів у галузі історії, культури та мистецтва» [5, с. 138]. Гуляння з давніх часів існували у сільській культурі балто-слав'яно-угорського ареалу як елемент язичницької аграрної обрядовості. Під час переміщення в місто вони суттєво трансформувалися. У їх виникненні й організації провідну роль відіграла державна ініціатива. За визначенням О. Левінсона, «вона виявлялась в організації загальноміських, загальностоличних (ніби загальноімперських веселощів), у запрошенні туди іноземних спеціалістів-«штукмейстрів» і «шпригмейстрів», комедіантів, карусельників, музикантів та ін., в участі імператора та столичної знаті в цих гуляннях» [5, с. 142].

За часів Петра I, коли такі гуляння були започатковані, їх знаково-символічна структура й призначення майже не змінились. Загалом, міські святкування петровського й більш пізніх царювань поділялися на три категорії. Одні були суто дворянськими, хоча відбувались іноді (чи частково) на виду в усього народу. Інші були спеціально призначені для простого народу. Обидва ці різновиди святкувань у столицях організовувались вищою владою й за спеціально розробленими програмами. Перші із загальноміських еволюціонували в палацові та садибові, залишаючись станово однорідними. Другі перетворились у так звані «казенні гуляння». Їх «на-

родність» полягала в тому, що вони спеціально організовувались «для народу». Із часом їх «народність» визначалась як відданість цінностям самодержавної імперії. Таким чином, знімалась соціальна визначеність їх учасників за рахунок безпосереднього контакту верховної влади й народу. Третій різновид – святкування з платними розвагами – був приватною антрепризою. Їх народність виявлялась у тому, що вони зберігали зв'язок із сільськими календарними святами та успадковували елементи відповідних обрядів, а також мали характер усезагальності й рівності. За своєю регулярністю, масовістю і впливом на сучасників такі гуляння стали основним різновидом народних розваг у ХІХ ст. [5, с. 143–145]. Як бачимо, міські гуляння мали багато спільного з майбутніми масовими святами й видовищами як у способах організації, так і в розважальному призначенні.

У зв'язку з розвитком міської культури наприкінці ХІХ століття гуляння як самостійна форма, що монополює містила майже всі художньо-естетичні та публічно-розважальні елементи міського святкування, вже перестала існувати. Розваги розійшлися у часі й просторі за «розважальними садами» («Ермітажам», «Триволи» тощо), з'явилися шантане, естради, виник кінематограф [5, с. 146]. Гуляння часом скорочувались до розмірів саду при Народному домі; їх не можна вже вважати загальноміськими, загальнонародними подіями».

На початку ХХ століття не тільки гуляння втратили свою монополію на задоволення більшості святкових потреб людини, а й свято як символічна форма культури вже перестало бути монополюючим засобом задоволення всіх тих специфічних потреб, які зумовили його появу як самостійної культурної форми символічного опанування світу. Таке «звуження» конструктивного потенціалу свята як символічної форми культури є досить закономірним процесом. Тут ми цілком поділяємо позицію К. Жигульського, який, погоджуючись із французьким філософом ХІХ ст. П. Прудомом, стверджує, що «потреба у святі завжди буде зменшуватись там, де зростає багатство й рівень освіченості, коли людині не потрібно багато працювати» [2, с. 178]. Також потреба у святі, на його думку, зменшується внаслідок охолодження ідеології, посилення раціоналізму та прагматизму.

Зростання рівня багатства знижує попит на свято як засіб компенсації нужденності та убогості буднів. Підвищення рівня освіченості, розвиток науки й засобів масової інформації позбавляє свято монополії на покладання й трансляцію сакральних смислів, передання та збереження особливо значущої для культури й суспільства інформації.

Секуляризація культури як перший вияв «охолодження» ідеології (у даному випадку релігійної) призводить до поступової локалізації сакрального виміру свята у святі церковному (релігійному). Цьому також сприяє посилення раціоналізму та прагматизму в суспільному, культурному та особистому житті людини. Модерна освіта стає ще одним ключовим чинником емансипації свідомості. Причому освіченість, як пояснює С. Пролєєв, «набуває значно більшого значення, ніж трансформація освітніх інститутів, зміна програм і способів навчання, новий зміст знання. Найважливіше – нова освітня настанова, новий зразок того, що слід сприймати, як пояснювати явища навколишнього світу, чому приділяти увагу, а на що не зважати. Саме у формуванні нового розподілу людської уваги, іншого типу світосприйняття та поширення нових інтерпретаційних схем, заснованих на принципах об'єктивного знання, полягає першочергове значення модерної освіченості для емансипації особистості» [4, с. 55].

Зростання долі вільного часу в житті людини, диференціація вихідних і святкових днів, поява різноманітних форм дозвілля й розважальної діяльності позбавляє свято монополії на заповнення та наповнення вільного часу людини. Розвиток художньої культури, поява її нових видів і форм, насамперед кінематографа як найбільш емоційно виразного, впливового й масового виду мистецтва, звужує сферу реалізації художньо-естетичного потенціалу свята. Цьому також сприяло те, що разом із виникненням нових, масових видів мистецтва та зростанням масового доступу до витворів мистецтва у реєстр особистої справи перейшло «як сприйняття інтелектуальних і художніх цінностей, так і їх творення» [4, с. 57]. До цього можна додати, що з розвитком міської культури трансформується взаємозв'язок свята з народними та національними традиціями, зокрема стає більш опосередкованим, усклад-

ним, неоднозначним. Сучасні світські свята подеколи містять у собі елементи календарних, що дало можливість називати їх новими календарними або сезонними. Справедливою є думка О. Будіна й М. Шмельової, що подібні свята «належать до особливого різновиду так званих вторинних форм народної культури, зростання ролі яких є ніби неминучим наслідком поширення урбанізованої культури». До таких свят можна зарахувати й так звані фольклорні, які виконують більше пізнавально-творчу функцію і є потужним імпульсом для розвитку художньої творчості.

Висновки. Результати аналізу святкової культури доводять, що свято має соціально-історичний характер, оскільки простежується його зв'язок зі світоглядними установками людини. Це дає підстави розглядати його крізь призму людських цінностей, потреб та інтересів, які зумовлюють соціальні потреби людей на конкретному етапі їх розвитку.

Визначено чинники, які зумовили трансформацію функціонально-сислового потенціалу свята в модерній культурі, в межах якої відбувається перехід від традицій до новацій, коли традиційні ціннісно-сислові конструкти наповнюються новим змістом.

Розкрито зміст трансформацій святкової культури та її конструктивного потенціалу, відбулися зміни у структурі функціонального діапазону свята, посилились тенденції диференціації святкової культури, посилюється раціональний складник в організації святкових дійств. Наслідком цього є те, що святкова культура цього періоду стає різноманітнішою й більш вимірною порівняно з традиційними типами, вона проникає в різні сфери соціального життя людини, але сфера її власне культуроформування впливу поступово звужується. Це стосується її ролі в структуруванні хронотопу культури та в смислопокладанні. Свято втрачає характерну для традиційної культури монополію на покладання й трансляцію сакральних смислів, передання та збереження особливо значущої для культури й суспільства інформації, заповнення та наповнення вільного часу людини, звужує сферу реалізації художньо-естетичного потенціалу. Водночас більшої значущості в структурному діапазоні свята набувають такі функції, як ідеологічна, розважальна, рекреативна видовищна.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що потреба у святі є комплексною, фундаментальною й атрибутивною для людини, тому вимагає детального вивчення й осмислення. Ми цілком погоджуємось із С. Гуріним, що свято є одним із фундаментальних станів людського буття разом із такими, як любов, подвиг, сон, хвороба, смерть [1, с. 85]. Сучасна людина особливо гостро відчуває неповноту й неповноцінність свого буття, вона перебуває в умовах постійного стресу й швидкого ритму життя, тому потребує емоційної розрядки, вибуху емоцій, які може реалізувати на святі. Культура модерну є лише першою сходинкою до трансформації конструктивного потенціалу свята як символічної форми культури, що зумовлює необхідність подальших досліджень із цієї проблеми.

Список використаних джерел

1. Гурин С.П. Проблема маргинальности в антропологии. Саратов : Саратов. госуд. соц.-экон. ун-т. 2002. 132 с.
2. Жигульский К. Праздник и культура. Праздники старые и новые: Размышления социолога [пер. с польского и вступ. ст. А.И. Арнольдова]. Москва : Прогресс, 1985. 336 с.
3. Закович М.М. Советская обрядность и духовная культура. Киев : Издат. полит. лит-ры, 1980. 221 с.
4. Бистрицький Є.К., Пролеєв С.В., Кобець Р.В., Зимовець Р.В. Ідея культури: виклики сучасної цивілізації. Київ : «Альтпрес», 2003. 192 с.
5. Левинсон А.Г. Попытка реставрации балаганних гуляний. *Одиссей. Человек в истории*. Москва: Наука, 1991. С. 137–159.
6. Некрылова А.Ф. Русские народные городские праздники, увеселения и зрелища. Ленинград : Искусство, Ленинградское отд-ние, 1988. 209 с.
7. Поправко О.В. Свято як соціально-культурний феномен: функціональний аналіз. *Гілея: науковий вісник*. 2019. № 2 (142). С. 121–125.

8. Пропп В.Я. Русские аграрные праздники. Опыт историко-этнографических исследований. Москва : Лабиринт, 2004. 176 с.
9. Рольф М. Советские массовые праздники. Москва : РОССПЭН, 2009. 440 с.
10. Соболева М.Е. Философия символических форм Кассирера. Генезис. *Основные понятия*. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 152 с.
11. Шангина И.И. Русские праздники: от святок до святок. Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2004. 270 с.
12. Cunningham L. Culture and values: a survey of the humanities: Ibn 2 vol. Fort Worth : Harcourt Colledge Publishers, 2002. Vol. 2. 815 p.
13. Giddens A. Modernity and Self Identity. Self and Society in Late Modern Age. Cambridge : Polity Press, 1991. 264 p.

References

1. Gurin S. P. Problema marginal'nosti v antropologii [The problem of marginality in anthropology]. Saratov : Sarat. gosud. sots.-ekon. un-t. 2002. 132 s. [in Russian].
2. Zhigul'skiy K. Prazdnik i kul'tura. Prazdniki starye i novye: Razmyshleniya sotsiologa [Holiday and culture. Holidays Old and New] [per. s pol'skogo i vstup. st. A. I. Arnol'dova]. M. : Progress, 1985. 336 s. [in Russian].
3. Zakovich M. M. Sovetskaya obryadnost' i dukhovnaya kul'tura [Soviet rituals and spiritual culture]. K. : Izdat. polit. lit-ry, 1980. 221 s. [in Russian].
4. Ideja kul'tury: vyklyky suchasnoji cyvilizaciji / Je. K. Bystryckyj, S. V. Prolejev, R. V. Kobecj, R. V. Zymovec. K. : «Aljtpres», 2003. 192 s. [in Ukrainian].
5. Levinson A. G. Popytka restavratsii balagannikh gulyaniy [Attempt to restore the festivities]. *Odissey. Chelovek v istrorii*. M. : Nauka, 1991. S. 137–159. [in Russian].
6. Nekrylova A. F. Russkie narodnye gorodskie prazdniki, uveseleniya i zrelishcha [Russian folk city holidays, amusements and shows]. L. : Iskustvo, Leningradskoe otd-nie, 1988. 209 s. [in Russian].
7. Popravko O. V Svjato jak socialjno-kul'turnyj fenomen: funkcionaljnyj analiz [Holiday as a socio-cultural phenomenon: functional analysis]. Ghileja: naukovyj visnyk. 2019. No 2 (142). S. 121–125. [in Ukrainian].
8. Propp V. Ya. Russkie agrarnye prazdniki. Opyt istoriko-etnograficheskikh issledovaniy [Russian agrarian holidays. Experience in historical and ethnographic research]. M. : Labirint, 2004. 176 s. [in Russian].
9. Rol'f M. Sovetskie massovye prazdniki [Soviet Mass Holidays]. M. : ROSSPEN, 2009. 440 s. [in Russian].
10. Soboleva M. E. Filosofiya simvolicheskikh form Kassirera. Genezis. Osnovnye ponyatiya [Philosophy of Cassirer's symbolic forms. Genesis. Basic concepts]. SPb : Piter, 2001. 152 s. [in Russian].
11. Shangina I. I. Russkie prazdniki: ot svyatok do svyatok [Russian Holidays: from Christmastide to Christmastide]. SPb. : Azbuka-klassika, 2004. 270 s. [in Russian].
12. Cunningham L. Culture and values: a survey of the humanities: Ibn 2 vol. Fort Worth : Harcourt Colledge Publishers, 2002. Vol. 2. 815 p.
13. Giddens A. Modernity and Self Identity. Self and Society in Late Modern Age. Cambridge : Polity Press, 1991. 264 p.